

Jednym z podstawowych praw pacjenta jest prawo do opieki duszpasterskiej podczas pobytu w szpitalu. Kierownicy placówek medycznych mają prawny obowiązek zapewnienia chorym wykonywania praktyk religijnych i kontaktu z przedstawicielami swojego wyznania na terenie szpitala.

W niniejszym artykule przedstawiono prawne aspekty związane z opieką duszpasterską chorych przebywających w szpitalu.

Słowa kluczowe: prawa pacjenta, prawa człowieka, opieka duszpasterska.

Prawo chorego do opieki duszpasterskiej podczas pobytu w szpitalu

Patient right to pastoral service during hospitalization

Konrad Wroński

Klinika Chirurgii Onkologicznej, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

Wstęp

Prawa pacjenta, będące częścią praw człowieka, umożliwiają chorym przebywającym w zakładach opieki zdrowotnej praktykowanie swojej religii i nieograniczony kontakt z przedstawicielami swojego związku wyznaniowego [1–14]. W wypadku chorych przebywających w szpitalach onkologicznych, gdzie pacjenci bardzo często spotykają się ze śmiercią, kontakt z kapłanem i możliwość uczestniczenia w nabożeństwach są nie tylko ważną sprawą duchową, ale także niezmiernie istotną z punktu widzenia psychologii.

Misją Kościoła są przede wszystkim pomoc i opieka nad osobami chorymi i cierpiącymi, mówił o tym w kazaniu wygłoszonym na mszy świętej w Los Angeles 15 września 1987 r. Jan Paweł II:

Pieczą nad chorymi i cierpiącymi jest ściśle związana z życiem i misją Kościoła. Kościół od początku wyznaje, że został powołany przez Chrystusa, który nałożył nań obowiązek opieki nad biednymi, słabymi, bezbronniymi, cierpiącymi i tymi, co płaczą. Oznacza to, że gdy walczyacie o ulżenie cierpieniom i staracie się je uleczyć, to również w ten sposób dajecie świadectwo chrześcijańskiemu pojmowaniu cierpienia. Także w walce z bólem może znaleźć swój wyraz przekonanie o celowości życia i śmierci, które jest jedną z podstaw światopoglądu opartego na wierze chrześcijańskiej.

Jednym z podstawowych praw chorych przebywających w zakładach opieki zdrowotnej jest prawo do opieki duszpasterskiej.

Prawo do opieki duszpasterskiej

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w art. 53 zapisano, iż:

1. *Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.*
2. *Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii wg własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.*

Zgodnie z tym artykułem Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej pacjenci znajdujący się w szpitalu mają prawo do korzystania z pomocy religijnej. Podobny zapis znajduje się również w art. 19, ust. 3, pkt 3 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: *W zakładach opieki zdrowotnej przeznaczonych dla osób wymagających całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych pacjent ma również prawo do opieki duszpasterskiej.*

Uregulowania prawne opieki duszpasterskiej nad chorymi przebywającymi w szpitalach publicznych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej znajdują się także w ustawach o stosunku Państwa Polskiego do poszczególnych związków wyznaniowych. W art. 17 konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską napisano:

One of the basic patients' right is the right to pastoral service during hospital stay. Managers of medical outposts have legal obligation to provide patients with a possibility to participate in religious ceremonies and contact with their chaplain in the hospital.

The following article presents legal aspects related to pastoral service of patients in the hospital.

Key words: patients' rights, human rights, pastoral service.

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia warunki do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z postug religijnych osobom przebywającym w zakładach penitencjarnych, wychowawczych, resocjalizacyjnych oraz opieki zdrowotnej i społecznej, a także w innych zakładach i placówkach tego rodzaju.
2. Osobom, o których mowa w ust. 1, zapewnia się w szczególności możliwość uczestniczenia we mszy świętej w niedziele i święta oraz w katechizacji i rekolekcjach, a także korzystania z indywidualnych postug religijnych w zgodzie z celami pobytu tych osób w zakładach wskazanych w ust. 1.
3. Dla realizacji uprawnień osób, o których mowa w ust. 1, biskup diecezjalny skieruje kapelanów, z którymi odpowiednia instytucja zawrze stosowną umowę.

W art. 20 ustawy z 30 czerwca 1995 r. o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej przeczytać można, że:

1. Prawo wykonywania praktyk religijnych i korzystania z opieki duszpasterskiej zapewnia się też osobom przebywającym w zakładach opieki zdrowotnej oraz domach pomocy społecznej, a także osobom tymczasowo aresztowanym, skazanym oraz nieletnim przebywającym w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.
2. Nabożeństwa dla osób, o których mowa w ust. 1, odbywają się w kaplicach lub innych pomieszczeniach udostępnianych na ten cel przez kierowników właściwych instytucji prowadzonych przez administrację rządową lub samorządową.
3. Do wyznaczania kapelanów w zakładach prowadzonych przez administrację rządową lub samorządową w celu zaspokajania potrzeb określonych w ust. 1, jest uprawniony zwierzchnik Kościoła.

Podobny zapis znajduje się w art. 19 ustawy z 30 czerwca 1995 r. o stosunku państwa do Kościoła chrześcijan baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej:

1. Osobom przebywającym w zakładach opieki zdrowotnej oraz zamkniętych zakładach pomocy społecznej zapewnia się prawo wykonywania praktyk religijnych i korzystania z postug religijnych.
2. W celu realizacji uprawnień, o których mowa w ust. 1, kierownicy właściwych zakładów zapewniają duchownym swobodny dostęp do tych osób.
3. W celu umożliwienia udziału chorych i podopiecznych w nabożeństwach lub zbiorowych postugach religijnych kierownicy właściwych zakładów, prowadzonych przez administrację rządową lub samorządową, udostępniają odpowiednie pomieszczenia.

Artykuł 18 ustawy z 30 czerwca 1995 r. o stosunku państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej mówi, iż:

1. Wiernym przebywającym w szpitalach, prewentoriach i sanatoriach, w domach pomocy społecznej i nieletnim przebywającym w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich – zapewnia się prawo do praktyk religijnych, w tym świętowania w soboty i przestrzegania zasad dietetycznych.
2. Przepis ust. 1 ma również zastosowanie do dzieci i młodzieży korzystających z zorganizowanych form wypoczynku.
3. W celu zaspokojenia potrzeb, o których mowa w ust. 1 i 2, władze kościelne mogą wyznaczyć kapelanów dla zakładów prowadzonych przez administrację rządową oraz samorządową.
4. W celu umożliwienia udziału chorych i podopiecznych w nabożeństwach lub zbiorowych postugach religijnych, kierownicy właściwych zakładów prowadzonych przez administrację rządową oraz samorządową udostępnią odpowiednie pomieszczenia.
5. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej, Minister Edukacji Narodowej oraz Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z Zarządem Kościoła, w drodze rozporządzenia, określą zasady organizowania wykonywania praktyk religijnych właściwych dla wyznania adwentystycznego osobom przebywającym

w szpitalach, prewentoriach i sanatoriach, w domach pomocy społecznej i nieletnim przebywającym w schroniskach dla nieletnich, a także dzieciom i młodzieży korzystającym z zorganizowanego wypoczynku.

W art. 26 ustawy z 4 lipca 1991 r. o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego przeczytać można, że:

1. Dzieciom i młodzieży przebywającym w zakładach wychowawczych i opiekuńczych, jak również w sanatoriach, prewentoriach i szpitalach, a także na krajowych obozach i koloniach zapewnia się prawo wykonywania praktyk religijnych i katechizacji z zachowaniem wzajemnej tolerancji. W szczególności mają one prawo do udziału w liturgii świętej w niedziele i święta prawosławne.
2. Szczegółowe przepisy w sprawach, o których mowa w ust. 1, wydadzą Minister Edukacji Narodowej oraz Minister Zdrowia i Opieki Społecznej, w porozumieniu ze Świętym Soborem Biskupów.

i art. 27:

1. Osobom przebywającym w szpitalach oraz w zakładach pomocy społecznej zapewnia się prawo wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych.
2. W celu realizacji uprawnień, o których mowa w ust. 1, kierownicy właściwych zakładów państwowych zatrudnią kapłanów, jeżeli zostaną oni skierowani przez biskupa diecezjalnego, oraz przeznaczą odpowiednie pomieszczenia na kaplicę lub udostępnią do tego celu inne pomieszczenia.

Artykuł 19 ustawy z 20 lutego 1997 r. o stosunku państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej mówi, iż:

1. Wiernym przebywającym w szpitalach, prewentoriach i sanatoriach, w zakładach wychowawczo-opiekuńczych, poprawczych i karnych oraz osobom tymczasowo aresztowanym zapewnia się prawo do wykonywania praktyk religijnych oraz korzystania z usług religijnych.
2. Przepis ust. 1 stosuje się również do dzieci i młodzieży korzystających z zorganizowanych form wypoczynku.
3. W celu realizacji uprawnień, o których mowa w ust. 1 i 2, kierownicy właściwych zakładów zapewniają duchownym swobodny dostęp do tych osób.
4. Nabożeństwa dla osób, o których mowa w ust. 1, odbywają się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach udostępnianych na ten cel przez kierowników właściwych instytucji prowadzonych przez administrację rządową lub samorządową.
5. Minister Edukacji Narodowej oraz Minister Zdrowia i Opieki Społecznej w porozumieniu z Naczelną Radą Kościoła określą, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady organizowania nauczania kościelnego, nabożeństw i wykonywania innych praktyk religijnych właściwych dla wyznania zielonoświątkowego dzieciom i młodzieży przebywającym w zakładach opiekuńczych i wychowawczych, w sanatoriach, prewentoriach i szpitalach oraz korzystającym z zorganizowanego odpoczynku.

W przypadku zawinionego naruszenia prawa chorego do opieki duszpasterskiej w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej, ustawodawca zapisał w art. 19a ustawy o zakładach opieki zdrowotnej konsekwencje grożące za naruszenie tego prawa. Artykuł 19a, ust. 1 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej:

W razie zawinionego naruszenia praw pacjenta, o których mowa w art. 18 ust. 2 i ust. 3 pkt 1 oraz w art. 19 ust. 1 pkt 1–4 i ust. 3, sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę na podstawie art. 448 Kodeksu cywilnego. Artykuł 448 Kodeksu cywilnego mówi, iż: W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis 445 §3 stosuje się. Do art. 448 Kodeksu cywilnego odnosi się bezpośrednio art. 445 Kodeksu cywilnego §3: Roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego i art. 449 Kodeksu cywilnego mówi, iż: Roszczenia przewidziane w artykule 444–448 nie mogą być zbyte, chyba że są już wymagalne i że zostały uznane na piśmie albo przyznane prawomocnym orzeczeniem.

Podsumowanie

Każdy chory przebywający w zakładzie opieki zdrowotnej, niezależnie od przynależności do grupy wyznaniowej, ma prawo do opieki duszpasterskiej. Kierownicy placówki medycznej prowadzonej przez administrację rządową lub samorządową mają prawny obowiązek zapewnienia choremu wykonywania praktyk religijnych i kontaktu z przedstawicielami swojego wyznania na terenie szpitala.

Piśmiennictwo

1. Wroński K. Prawa pacjenta. Nowotwory 2007; 3: 326-32.
2. Wroński K. Znajomość praw pacjenta przez osoby chore leczone w Klinice Chirurgii Onkologicznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Onkol Pol 2007; 2: 75-83.
3. Safjan D. Prawo pacjenta do informacji o rozpoznaniu i prognozowanych metodach leczenia. Antidotum 1993; 1: 26-8.
4. Popielski B. Medycyna i prawo. Wydawnictwo PZWL, Warszawa 1968.
5. Wojciechowski F. Prawo pacjenta do informacji a lekarze. Prawo i medycyna 1999; 1: 17-20.
6. Zielonka TM. Tajemnica lekarska – święta powinność czy przestarzały wymóg? Prawo i medycyna 1999; 4: 77-83.
7. Nestorowicz M. Prawo medyczne. Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2000.
8. Boratyńska M., Konieczniak P. Prawa pacjenta. Wydawnictwo Difin, Warszawa 2001.
9. Nowicki M. Europejska Konwencja Praw Człowieka, wybór orzecznictwa. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1998.
10. Ostrowska A. Prawa pacjenta. Antidotum 1996; 6-8: 86-90.
11. Goodare H, Smith R. The rights of patients in research. BMJ 1995; 310: 1277-8.
12. Mikołajczyk S. Prawa pacjenta: wymagania i oczekiwania w stosunku do personelu medycznego. Wydawnictwo Medix, Poznań 1994.

13. Halik J, Sabbaat J. Możliwości instytucjonalnej ochrony praw pacjenta w Polsce. W: Prawo do opieki zdrowotnej w systemie gospodarki rynkowej (seminarium). Warszawa 15–16 października 1993. Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Wyd. EXIT, Warszawa 1993; 80-5.
14. Safjan M. Prawo i medycyna. Ochrona praw jednostki a dylematy współczesnej medycyny. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości – Oficyna Naukowa, Warszawa 1998.

Wykaz wykorzystanych aktów prawnych

- I Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku
- II Ustawa o zakładach opieki zdrowotnej z 30 sierpnia 1991 roku ze zmianami z 1992 roku i z 1995 roku
- III Ustawa o zawodzie lekarza z 5 grudnia 1996 roku
- IV Ustawa o zawodach pielęgniarzy i położnej z 19 sierpnia 1994 roku
- V Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 26.09.1990 roku w sprawie postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy
- VI Kodeks cywilny
- VII Ustawa z 30 czerwca 1995 roku o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej
- VIII Ustawa z 30 czerwca 1995 roku o stosunku państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej
- IX Ustawa z 30 czerwca 1995 roku o stosunku państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej
- X Ustawa z 4 lipca 1991 roku o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego
- XI Ustawa z 20 lutego 1997 roku o stosunku państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej
- XII Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską

Adres do korespondencji

lek. **Konrad Wroński**
Klinika Chirurgii Onkologicznej
Uniwersytet Medyczny w Łodzi
Regionalny Ośrodek Onkologiczny
ul. Paderewskiego 4
93-509 Łódź
tel. +48 42 689 54 41
e-mail: konradwronski@poczta.wp.pl